

ЛЕКЦІЯ 2. СТИЛІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ

Засоби нашої мови, що припускають можливість вибору, будучи відповідним способом використані тим, хто пише або говорить, утворюють те, що ми звемо словесним стилем

Л. Булаховський.

План лекції

1. Мовний стиль. Класифікація та основні ознаки стилів сучасної української літературної мови.
2. Офіційно-діловий стиль як стиль писемного професійного мовлення, його мовні особливості і різновиди.
3. Науковий стиль, його призначення, мовні особливості й різновиди.
4. Найтиповіші наукові тексти (анотація, тези, конспект, реферат, стаття, рецензія, відгук).
5. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів.

1. Мовний стиль. Класифікація та основні ознаки стилів сучасної української літературної мови

Мовний стиль — це сукупність виражальних засобів і способів їх поєднання у тексті для реалізації функцій спілкування в певній сфері суспільної діяльності.

Українська літературна мова має 5 основних функціональних стилів: художній, офіційно-діловий, публіцистичний, науковий, розмовний.

Класифікація та основні ознаки стилів сучасної української літературної мови

Художній стиль — це мова художньої літератури, «особливий спосіб мислення, створення мовної картини світу» («Українська мова»: Енциклопедія. — К.: Укр. енцикл., 2000. — С. 717).

Основне призначення стилю — різнобічний вплив на думки і почуття людей за допомогою художніх образів.

Головні ознаки художнього стилю:

- емоційність, образність, експресивність;
- використання всього багатства української лексики, особливо емоційно-експресивної (синонімів, омонімів, антонімів, фразеологізмів), лексики різного походження, в тому числі архаїчної, діалектної, професійної, жаргонної лексики, якщо це викликано певною стилістичною метою;

Головні ознаки художнього стилю:

- вживання найрізноманітніших зображальних засобів: метафор, епітетів, порівнянь, повторів, перифраз, антитез, гіпербол та ін.;
- послуговування різними типами речень, як за будовою так і за метою висловлювання.

Жанри художнього стилю:

- трагедія, комедія,
- драма, водевіль,
- роман, повість
- новела, оповідання,
- поема, вірш,
- байка, епіграма.

Науковий стиль

Науковий стиль – це функціональний різновид літературної мови, що обслуговує сферу науки, освіти, науково-технічного прогресу.

Офіційно-діловий стиль

Офіційно-діловий стиль — це мова ділових паперів, що використовуються в офіційному спілкуванні між державами, установами, приватними особами і регулюють їх ділові взаємини.

Публіцистичний стиль

Публіцистичний стиль – це стиль засобів масової інформації (газет, журналів, часописів, інтернет-видань, рекламних текстів тощо).

Основне призначення стилю – обговорення, відстоювання і пропаганда важливих суспільно-політичних ідей, формування відповідної громадської думки, сприяння суспільному розвитку.

Головні ознаки публіцистичного стилю:

- доступний, чіткий виклад матеріалу, орієнтований на швидке сприймання повідомлень, на стислість і зрозумілість інформації;
- використання суспільно-політичної лексики: *державність, громадянин, поступ, єдність, національна ідея, електорат, багатопартійність* тощо.

Головні ознаки публіцистичного стилю:

- емоційно забарвлені слова, риторичні запитання, повтори, фразеологічні одиниці, метафори (*політичні дивіденди, політична орбіта України, президентський старт, парламентський хор*), перифрази та ін.
- ТОН мовлення пристрасний, оцінний.

Жанри публіцистичного стилю:

- виступ
- нарис
- публіцистична стаття
- памфлет
- фейлетон
- дискусія
- репортаж

Розмовний стиль

Розмовний стиль обслуговує усне повсякденне спілкування в побуті, у родині, на виробництві.

Основне призначення – бути засобом впливу й невимушеного спілкування, жвавого обміну думками, судженнями, оцінками, почуттями, з'ясування виробничих і побутових стосунків.

Головні ознаки розмовного стилю:

- широке використання побутової лексики, фразеологізмів, емоційно забарвлених і просторічних слів, звертань, вставних слів і словосполучень, неповних речень;
- характерне порушення літературних норм: уживання русизмів, вульгаризмів, жаргонізмів, неправильна вимова слів.

Підстилі розмовного стилю:

- **розмовно-побутовий** (мова побутового спілкування);
- **розмовно-професійний** (мова, якою спілкуються не в побуті, а у виробничій, освітній та ін. сферах).

Конфесійний стиль

Конфесійний стиль обслуговує релігійні потреби суспільства (стиль церковних проповідей, молитовників, служебників, перекладів агіографічної літератури (література про святих). Це мова Святого Письма, молитов, казань тощо.

Ораторський стиль

Ораторський стиль — стиль усного публічного виступу, розрахований на емоційне сприйняття слухачами. Майстерність оратора виявляється в логічній та послідовній побудові промови, у досконалому володінні нормами літературної мови.

Епістолярний стиль

Епістолярний стиль — стиль листів, письмового спілкування людей у сфері побуту, особистого життя, виробництва, ділових стосунків. Розрізняють листування офіційне, або службове, і неофіційне, або приватне.

Офіційно-діловий стиль

Офіційно-діловий стиль – функціональний різновид мови, який слугує для спілкування в державно-політичному, громадському й економічному житті, законодавстві, у сфері управління адміністративно-господарською діяльністю.

Основне призначення стилю – регулювання офіційно-ділових стосунків у зазначених вище сферах.

Головні ознаки офіційно-ділового стилю:

1. Високий ступінь стандартизації мовного вислову.
2. Виразна логізація викладу.
3. Цілковита відсутність емоційності та образності.
4. Широке використання наказових та безособових форм.
5. Лексика переважно нейтральна, вживається в прямому значенні.

Головні ознаки офіційно-ділового стилю:

6. Власна «канцелярська» лексика й фразеологія, що майже не використовується в інших сферах спілкування внаслідок специфічного стильового забарвлення.
7. Використання офіційно-ділової та юридичної термінології, запозичень, інтернаціональної лексики.
8. Вживають специфічні синтаксичні конструкції, кліше.

Головні ознаки офіційно-ділового стилю:

9. Поділ на параграфи, пункти, підпункти (рубрикація) для чіткої організації тексту.
10. Найхарактерніші для цього стилю речення — прості поширені (кілька підметів з одним присудком, кілька присудків з одним підметом, кілька додатків з одним з головних членів речення тощо).
11. Із різних видів складних речень вживають складнопідрядні, з відокремленими зворотами, із вставними та вставленими конструкціями.

Підстилі офіційно-ділового стилю:

Підстиль	Сфера використання	Жанрова реалізація
1. Законодавчий	Законодавство; офіційно-ділові стосунки між державою і її громадянами	Конституція України, закони, укази, статuti, положення, ін.
2. Дипломатичний	Міждержавні офіційно-ділові стосунки: політика, економіка, культура	Конвенції (міжнародні угоди), комюніке (повідомлення), ноти (звернення), протоколи, меморандуми (дипломатичні листи), договори, заяви, ультиматуми (дипломатичних вимог), ін.

Підстилі офіційно-ділового стилю:

Підстиль	Сфера використання	Жанрова реалізація
3.Юридичний	Юриспруденція: судочинство, дізнання, розслідування, арбітраж, правові та конфліктні відносини	Акти, позовні заяви, запити, протоколи, постанови, повідомлення, ін.
4.Адміністративний	Професійно- виробнича сфера, правові відносини, діловодство	Офіційна кореспонденція, договори, контракти, заяви, автобіографії, характеристики, доручення, розписки, ін.

Науковий стиль

Науковий стиль – це функціональний різновид літературної мови, що обслуговує сферу науки, освіти, науково-технічного прогресу.

Головне призначення наукового стилю – систематизування, пізнання світу, повідомлення про результати досліджень, доведення теорій, обґрунтування гіпотез, класифікацій, роз'яснення явищ, систематизація знань, виклад матеріалу, представлення наукових даних суспільству.

Головні ознаки наукового стилю:

- інформативність, понятійність і предметність, об'єктивність,
- логічна послідовність викладу думки, узагальненість, однозначність, точність, лаконічність, доказовість, переконливість,
- аналіз, синтез, аргументація, пояснення причинно-наслідкових зв'язків, висновки.

Головні мовні засоби:

абстрактна лексика, символи, велика кількість термінів, схем, таблиць, графіків, зразків-символів, іншомовних слів, наукова фразеологія (стійкі фразеологічні словосполучення), цитати, покликання, однозначна загальноновживана лексика, безсуб'єктивність, безособовість синтаксису, відсутність усього того, що вказувало б на особу автора, його уподобання (наявність емоційно-експресивних синонімів, суфіксів, багатозначних слів, художніх тропів, авторських неологізмів).

Підстилі наукового стилю:

- **власне науковий** (дисертація, монографія, стаття, наукова доповідь, повідомлення, тези);
- **науково-популярний** (виклад наукових даних для нефхівців – книги, статті у неспеціальних журналах);
- **науково-навчальний** (підручники, лекції, бесіди тощо);
- **науково-публіцистичний** (виділяє О. Пономарів – наукова проблема висвітлюється з погляду публіциста).

4. Найтиповіші наукові тексти (анотація, тези, конспект, реферат, стаття, рецензія, відгук)

Анотація (з лат. *annotatio* – зауваження, примітка) – стислий виклад книжки, статті, рукопису й т. ін. Такий спосіб викладу матеріалу дозволяє читачеві (науковцю) наскрізно ознайомитися з джерелом, визначити доцільність його опрацювання.

Найтиповіші наукові тексти (анотація, тези, конспект, реферат, стаття, рецензія, відгук)

- **План** — це послідовне перерахування тих питань, що розглядаються в джерелі інформації. Він розкриває логіку джерела і може бути простим та розширеним, тобто більш детальним. Складання плану вимагає від дослідника вміння стисло і послідовно викладати свої думки.

4. Найтиповіші наукові тексти (анотація, тези, конспект, реферат, стаття, рецензія, відгук)

- **Тези** – це форма відображення основних ідей висновків, узагальнень, що містяться в кількох опрацьованих джерелах інформації. Тези складають, як правило, досвідчені дослідники. Причому робиться це переважно з метою підготовки доповіді чи статті.

Найтиповіші наукові тексти (анотація, тези, конспект, реферат, стаття, рецензія, відгук)

Конспект — це стислий писаний виклад змісту чого-небудь, складається з плану й тез, доповнених фактичним матеріалом, що у сукупності є коротким письмовим викладом змісту книжки, статті, лекції тощо.

Реквізити конспекту:

- Заголовок (повний бібліографічний опис конспектованого джерела).
- План конспекту.
- Текст.

Найтиповіші наукові тексти (анотація, тези, конспект, реферат, стаття, рецензія, відгук)

Наукова стаття – один із видів наукових публікацій, де подаються кінцеві або проміжні результати дослідження, висвітлюються пріоритетні напрямки розробок ученого, накреслюються перспективи подальших напрацювань.

Найтиповіші наукові тексти (анотація, тези, конспект, реферат, стаття, рецензія, відгук)

Рецензія – критичний відгук (містить аналіз і оцінку) наукового керівника (консультанта), офіційних опонентів, провідної установи під час захисту кваліфікаційної роботи, кандидатської чи докторської дисертації.

Найтиповіші наукові тексти (анотація, тези, конспект, реферат, стаття, рецензія, відгук)

Відгук – це документ, який містить висновки уповноваженої особи або установи щодо запропонованих на розгляд наукових праць, вистав, фільмів, творів мистецтва тощо. За складом реквізитів збігається з рецензією.

Найтиповіші наукові тексти (анотація, тези, конспект, реферат, стаття, рецензія, відгук)

Реферат — це вид письмового повідомлення, вторинний документ, отриманий у результаті переробки текстів-першоджерел. Це текст, який передає основну інформацію оригіналу в згорнутому вигляді.

Реквізитами титульної сторінки реферату є:

- Назва закладу (установи, організації), де виконується робота.
- Назва кафедри (підрозділу, сектору), з навчальної дисципліни якої виконується робота.
- Тема реферату.
- Дані про референта та наукового керівника роботи.
- Місце та рік написання.

5. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового, публіцистичного і розмовного стилів.

Поняття «професійна мова» охоплює три функціональні різновиди літературної мови:

- офіційно-діловий (фахова документація)**
- науковий (фахова термінологія)**
- публіцистичний (мова реклами і ЗМІ)**
- розмовний (усне професійне спілкування).**